

Lexicographic sources:

13. Slovar' yazyka Pushkina [Dictionary of Pushkin's language]: v 4 t. /otv. red. akad. AN SSSR V. V. Vinogradov. – 2-ye izd., dop. / Rossiyskaya akademiya nauk. In-t rus. yaz. im. V. V. Vinogradova. – M.: Azbukovnik, 2000.

Калінкін В. М. Власні імена у словниках типу “мова письменника” як проблема теоретичної та практичної лексикографії.

У статті розглянуто деякі аспекти онімографії (опису власних імен у словниках мови письменників), доводиться важливість розробки спеціальної теорії письменницької онімографії для подальшого розвитку лексикографії, обґрунтовується необхідність використання пропонованої термінології. Представлено особливості онімографії поетонімів (власних імен літературно-художніх творів). На матеріалі спадщини О. С. Пушкіна показано деякі якості мови і творчої манери митця слова, які зумовлюють варіативність основних моделей словникових статей.

Ключові слова: лексикографія, модель словникової статті, онім, онімографія, поетика, поетична семантика, поетонім, поетонімографія, словник мови письменника.

Kalinkin V. M. Proper Names in Dictionaries of “Writer's Language” Type as a Problem of Theoretical and Practical Lexicography.

In the article some aspects of onymography (descriptions of proper names in dictionaries of the writer's language) are examined, the importance of developing a special theory of writing onymography for further development of lexicography is proved, the necessity of using the proposed terminology (the definitions of terms "onymography" and "poetonymography" are given, the expediency of allocation within lexicography of the special section – onymography, the distinctive features of onymography of proper names functioning in speech (first of all, representations of their figurative properties), features of poetonymography – a discipline that develops specific technologies for describing its proper names of literary and artistic works – are shown on the material of their proper names from A. S. Pushkin's legacy Some properties of the language and the artists creative manner of the word, predetermining the variability of the basic models of dictionary articles devoted to onyms and poetonyms.

Keywords: lexicography, model of the dictionary article, onym, onymography, poetic, poetic semantics, poetonym, poetonymography, dictionary of the writer's language.

УДК 811.111'01

Карлова В. О.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

**ДІАЛЕКТНИЙ СКЛАД ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЇЇ РЕЛІКТИ
В ПИСЕМНИХ ПАМ'ЯТКАХ І ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ**

У статті розглядається діалектний склад давньоанглійської мови, яка була утворена з говірок германських племен, що жили в IV–V ст. н.е. Існувало чотири основні діалекти в англо-саксонській Англії: кентський – мова ютів, які заселяли Кент; західно-саксонський, яким говорили в південному регіоні Темзи; мерсійський, поширений від Темзи до Хамберу, та нортумбрійський (північ р. Хамбер). Ці діалекти збереглися в нечисленних писемних пам'ятках та поетичних творах, найважливішим з яких залишається героїчна поема “Беовульф”.

Ключові слова: давньоанглійська мова, кентський, західно-саксонський, мерсійський, нортумбрійський діалекти, поема “Беовульф”.

Когнітивна лінгвокомпаративістика в її неофункціонально-дискурсивному векторі на сучасному етапі характеризується тенденцією до самоорганізації (Ж. Багана, О. В. Бондаренко та ін.) і, з-поміж іншого, останнім часом повертається до

глибшого осмислення зв'язків мови і різних типів свідомості, зокрема і давньої, продукти якої, так звані артефакти, стали фундаментом для утворення багатьох сучасних мов. До таких давніх продуктів-мовних утворень належать давньосаксонські діалекти, які є важливим фрагментом у вивченні “лінгвістичного макросвіту” (О. В. Бондаренко) у плані з'ясування закономірностей мовної еволюції. У цьому ракурсі є необхідним розкриття таких характеристик кожної мови і англійської зокрема, як здатність до саморозвитку на тлі процесів мовної дивергенції і конвергенції, що відображають механізми роботи свідомості носіїв мов на конкретному історичному етапі.

З цих положень випливає одно з найважливіших завдань сучасної лінгвокомпаративістики, суть якого полягає в адекватному представленні системної складності її об'єктів, найбільш проблемними з яких залишаються давньосаксонські діалекти.

Мета статті: представити діалектну диференціацію давньоанглійської мови крізь призму процесів часової дивергенції і просторової конвергенції.

На сьогодні загальновідомо, що у плані генеалогічної класифікації англійська мова належить до індоєвропейської сім'ї мов, її германської підгрупи [9, с. 13]. Продовжуючи обговорювати процеси становлення англійської мови, Р. Ніколаєвська підтримує розроблену теорію Р. Діксона, яка ґрунтується на припущенні про те, що прамови багатьох мовних сімей могли утворюватися конвергентним шляхом із небагатьох неспоріднених мов. А поняття дивергенції, на його думку, може бути застосоване лише до індоєвропейських мов [там само, с. 42].

В історії розвитку мов, як уважає Р. Діксон, “[...] відбуваються чергування періодів рівноваги: коли під впливом однієї мови на іншу, зокрема і шляхом запозичень, мови стають схожими; коли відмінність мов, набута за попередній період, “розчиняється”; коли мови, які поширюються на нові території, диференціюються, і відмінності між ними зростають. Стадії різких змін збігаються з соціальними змінами – міграціями, завойовницькими війнами [...]”. Ця стадія завершується, коли певний географічний ареал стає повністю заселеним, після чого знову спостерігається “період рівноваги” [15, р. 3–4].

Концепція Р. Діксона є оригінальною й цікавою і, насамперед, тому, що має багато спільного з ідеями М. Трубецкого, який уважав найбільш проблемним питанням поняття “мовної сім'ї”. Під мовною сім'єю традиційно розуміють групу мов, які окрім загальних рис мовного строю походять від однієї і тієї ж прамови. Тому не має жодних підстав припускати єдину індоєвропейську прамову, з якої розвинулися всі індоєвропейські мови. Аналогічно, можна говорити і про зворотний шлях розвитку, тобто припускати, що пращури носіїв індоєвропейських мов спершу були несхожі один на одного і лише з часом за допомогою постійних контактів могли набути збігів один із одним [11, с. 44–50].

Проте, незважаючи на можливу імовірність положень контактологічної теорії, відповідно до якої мова виникає шляхом тісного контакту з іншими мовами, ця гіпотеза залишається наразі не доведеною у наукових осередках лінгвокомпаративістики. Однак, спростовувати той факт, що давні діалекти значно вплинули на розвиток мов, у даному випадку англійської, неможливо. І хоча давньосаксонські діалекти були у вжитку ще в давньому періоді, проте саме вони стали вирішальним фактором у формуванні сучасної англійської мови.

Давньоанглійський період дослідники (Ж. Багана, Р. Ніколаєвська, О. Смирницький, А. Мейє та ін.) хронологічно датують V ст. нашої ери, бо саме у цей час давньогерманські діалекти, з яких склалася англійська мова, були принесені в

Британію англо-саксонськими племенами та остаточно поширилися на значній частині її території; саме це зумовило ізоляцію від інших давньогерманських діалектів, а з іншого боку, зберігало постійний зв'язок між ними, що був давньоанглійським¹ [8].

Уважається, що давньоанглійський період розпочинається “долітературною епохою”, яка не залишила у спадок тексти цією мовою. Включаючи два століття давньоанглійського періоду, “долітературна епоха”, звісно, містить і попередній етап, тобто до V ст., – той період, коли на материк у інших умовах, взаємовідносинах розвивалися різні діалекти, які утворили згодом давньоанглійську мову².

У германістиці визнаним є факт, що давньоанглійська мова була цілком германською мовою, натомість, припускають, що на розвиток її словникового складу впливали також і запозичення з інших мов. Наприклад, кельтські, латинські та скандинавські [14, р. 11–12].

Р. Ніколаєвська, слідом за багатьма іншими лінгвокомпаративістами, припускає, що “[...] англійська мова за морфолого-типологічною класифікацією є мовою аналітичною, тобто в ній принциповим є окреме вираження лексичного та граматичного значень. А це, у свою чергу, стало основною тенденцією в еволюції граматичного устрою цієї мови [...]” [9, с. 61].

За спостереженнями О. Смирницького, давньоанглійська мова здебільшого була утворена з говірок германських племен, що жили в IV–V ст. н.е. в Ютландії та північно-західних областях Німеччини, що межували із Північним морем. Найважливішими з цих племен були англї, сакси та юти³.

У багатьох традиційних, як і у сучасних концепціях, зокрема і в найновіших працях Р. Ніколаєвської, яка покликається на Т. Веннеманна у тому, що англійська мова – це германська мова, на яку значно вплинув французький суперстрат. Дослідниця, слідом за А. Шайкевичем, пише, що “[...] термін “суперстрат” уживають тоді, коли мова нашаровується на мову корінного населення”. А ось щодо граматичного устрою англійської мови, то, також за спостереженнями Т. Веннеманна, вона зазнала впливу двох уже субстратів – спочатку семітського, а згодом і кельтського. Це пояснює і той факт, чому основні кельтські мови маніфестують чимало неіндоевропейських рис. У результаті цих впливів і зовнішніх історико-політичних факторів ця генетично германська мова здобула статус першої мови в історії глобального *lingua franca* [9, с. 58].

При цьому дослідники припускають (О. Бондаренко та ін.), що давньоанглійська мова не була єдиною на всій території заселення племен й існувала у вигляді діалектів [3, с. 58], під якими розуміють “[...] різновиди загальнонародної мови (грец. *dialektos* – говірка), вживані в мовленні певної кількості людей, пов’язаних спільнотою або територіальною, або соціальною, або професійною ознаками [10, с. 105]”.

В англо-саксонській Англії, на думку Дж. Алгео, існувало чотири основні діалекти: “[...] кентський – мова ютів, які заселяли Кент; західно-саксонський, яким говорили в південному регіоні Темзи; мерсійський, поширений від Темзи до Хамберу, та нортумбрійський, локалізація (північ Хамберу) якого визначається самою назвою [13, р. 85]. “Мерсійський та нортумбрійський діалекти мають певні спільні характеристики, що відрізняють їх від західно-саксонського та кентського, які “[...] іноді складають групу як мови англів, тобто тих, хто в основному говорив цими діалектами [...]” [там само].

¹ Смирницький А. И. Древнеанглийский язык / А. И. Смирницкий. – М. : МГУ, 1998. – 319 с. – (Библиотека филолога).

² Там само, с. 19–20.

³ Там само, с. 20.

Натомість стандартна сучасна англійська мова переважно була утворена на основі мерсійського діалекту. Хоча більшість збережених давньоанглійських рукописів можна віднести до літератури, написаної на західно-саксонському діалекті. При цьому дослідники, які працюють у цій сфері, припускають, що не існує великої різниці між західно-саксонським діалектом та сучасною англійською мовою, бо загалом різниця між усіма давньоанглійськими діалектами була не настільки суттєвою [там само, р. 86]. Але ці припущення є суб'єктивними міркуваннями.

О. Смирницький з цього приводу пише, що діалекти англів, саксів та ютів і деяких інших племен, рано втративши свою самостійність, згрупувалися у Британії в кілька відносно значних діалектів, що складають давньоанглійську мову. Ця мова отримала назву *Enslisc*, тобто англійська, як англська – згідно з назвою англів. Звідси і виникла сучасна назва англійської мови – *English*. Однак час від часу давньоанглійську мову називають також англо-саксонською, оскільки германське населення Британії давньоанглійського періоду прийнято називати англо-саксами. Ця назва впевнено закріпилася в германістиці¹.

Найповніше від решти збережених писемностей уесекський діалект. В області фонології ознаки уесекського діалекту проявились у наявності відкритого, довгого [æ] у – слові *wæron*, де в нортумбрійському діалекті наявний більш закритий [ē] – *wēron*. Слід звернути увагу і на незвичну вимову -u у відкритому складі: якщо в нортумбрійському діалекті вона буде нагадувати вимову німецького ü, то уесекська вимова буде мати звичайне [u] – *sumin* [1].

Форми іменників слабого способу дієслова зберігали флексії, характерні для цього способу: -an. У чотирьох формах непрямих відмінків використовувалась єдина флексія -an. У північному нортумбрійському діалекті маркери певних категорій змінювались: у непрямих відмінках -n зникала. Існувала різниця у флексіях і в іменниках жіночого роду однини родового відмінка з основою на -o. В уесекських пам'ятках виділяється маркер -e, а в нортумбрійському діалекті -es. Форми інфінітиву мали маркер -an. Для нортумбрійського діалекту більш характерним був інфінітив, який закінчувався на -a [5, с. 83]. Відповідно, за приклад давньоанглійської мови береться саме цей діалект і, якщо не робиться особливих застережень, під давньоанглійськими фразами слів, у першу чергу, розуміють уесекські діалектні варіанти.

Однак до IX ст. пам'ятками уесекського діалекту є окремі грамоти. Тексти ж великого обсягу, написані цим діалектом, з'являються наприкінці IX ст.: переклади з латини, зроблені королем Альфредом (роки правління 871–901); переклад *Ciġa Pasioralis* (обов'язки пастиря) папи Григорія I з передмовою Альфреда; переклад *De Consolaiione Philo-sophiae* римського філософа Боеція, а також переклад *Historiarum adversus paganos libri septem* ("Сім книг історії проти язичників") іспанського священика Орозія². Ці переклади становлять не лише лінгвістичний інтерес, а й містять дуже цікаві географічні та етнографічні дані про короля Альфреда.

Нортумбрійський діалект збережений у невеликій кількості пам'яток, із яких найціннішими є давні, що належать до VII–VIII ст. Деякі з нортумбрійських пам'яток є рунічними надписами. До пізнішого часу відносять рядкові переклади з латинської мови (переважно євангелійські тексти), які, безперечно, є найзначнішими за об'ємом пам'ятками нортумбрійського діалекту.

Мерсійський діалект представлений глосаріями та рядковими перекладами латинських текстів релігійного змісту (VIII ст.).

¹ Там само, с. 21.

² Там само, с. 28–30.

Кентський діалект відомий за дуже давніми грамотами – з кінця VII ст.; далі – за глосами та двома невеликими перекладеними текстами пізнішого часу (псалом і гімн)¹.

Уся південно-східна область Англії, включаючи Лондон і графство Есекс, використовувала цей діалект. Дещо пізніше, коли Лондонський діалект був визнаний мовним стандартом і зона його впливу розширилася, поглинаючи найближчі області, кентський діалект став виходити з ужитку [3, с. 57].

При цьому слід зазначити, що окремі дослідники (Б. Ільш) за кількістю та значенням написаних пам'яток домінантним визнають саме усекський діалект, що підтверджує його пріоритетне положення як писемної мови епохи [7, с. 57].

Як зазначає Б. Ільш, особливе місце серед давньоанглійських писемних пам'яток займають у мовному відношенні поетичні твори [там само]. Найважливішою і в багатьох значеннях доволі цінною поетичною пам'яткою давньоанглійського періоду є героїчна поема “Беовульф” (або “Пісня про Беовульфа”), яку датують поч. VIII ст. і авторство якої донині викликає жваві дискусії. Прийнято вважати, що “Беовульф” спершу був написаний мерсійським діалектом. Однак, єдиний рукопис, що дійшов до наших днів, написаний, в основному, усекським діалектом лише з невеликим включенням англських форм. Почерк першого автора закінчується на 1939 вірші. У частині поеми, написаної іншим автором, зустрічаються також форми кентського діалекту. Досить суттєво відрізняється й орфографія двох частин².

Також неможливо не згадати й такі праці, як поетична версія “Книги Буття”, “Вихід”, “Юдиф”, поеми монаха Кюне Вульфа “Олена”, “Андрій”, “Юліана” [...], в яких, поряд з усекськими формами зустрічається доволі велика кількість англських форм. Б. Ільш вважає: “[...] видно, що вони як деякі прозаїчні тексти, були спершу написані англським діалектом, але в епоху гегемонії Усекса переписувачі замінили багато англських форм усекськими [...] [7, с. 57].”

Що одну групу пам'яток давньоанглійської поезії складають перекладені християнські легенди та перекази. Існують також вірші, присвячені окремим подіям англо-саксонської історії (сюди відносяться, наприклад, поетичні вставки в Англо-саксонському літописі, в яких описуються битви зі скандинавами, які вторглися до Англії: битва біля Брунанбурге, битва біля Малдоне)³.

Морфологічний аналіз пам'яток давньоанглійської літератури показує, що, в цілому, давньоанглійська мова зберігала свою морфологію, засновану на розгалуженій системі флективних форм. Ця складна система флексій була характерною рисою всіх індоєвропейських мов. Іменники мали чотири відмінки, прикметники мали дві групи флексій залежно від того, чи вживалися вони в сильній або слабкій відміні. Займенники ділилися на розряди і мали три роди, два числа і чотири відмінки.

Система відношень між іменниками, прикметниками і займенниками в давньоанглійській мові і її діалектах може бути співвіднесена з аналогічною системою латинської, грецької та інших індоєвропейських мов [2, с. 1–2]

О. Бондаренко, спираючись на позицію К. Бруннера щодо важкості та неможливості перевірки достовірності ступеня скандинавських впливів на розвиток морфологічної системи давньоанглійської мови, зазначає, що загальна тенденція відокремлення родових закінчень, “можливо”, була й зумовлена цими впливами, але довести їх на прикладах процесів спрощення та уніфікації усього морфологічного устрою англійської мови неможливо. Говорячи про скандинавські впливи, слід також

¹ Там само, с. 30–31.

² Там само, с. 31–32.

³ Там само.

зауважити, що скандинави, намагаючись досягти взаємопорозуміння з англо-саксами, навіть в області Данського Права зрідка використовували рідні скандинавські діалекти. Ці та інші факти можуть свідчити про вплив скандинавських діалектів на розвиток давньоанглійської мови. До того ж, не спростовується можливість скандинавських впливів і на фонологічному, лексичному та синтаксичному рівнях [3, с. 57–58].

Але чимало учених є скептиками у цьому питанні, до яких належить і В. Леман, який говорить про “передчасність та малоймовірну надійність” подібних заяв, називаючи їх предметом наукового припущення. Він пише: “[...] ми можемо лише припускати, чи були зміни зумовлені контактами між двома мовними групами, чи ні [...] [16, р. 146]”. І, говорячи про запозичення лексики на побутовому рівні, В. Леман не ризикує категорично твердити про факт запозичень, оскільки такі слова можуть сягати в обох мовах прагерманської мовної єдності чи навіть індоєвропейської прамови [там само, р. 221].

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що давньоанглійська мова була утворена з говірок германських племен, що жили в IV–V ст. н.е. Існувало чотири основні діалекти в англо-саксонській Англії: кентський – мова ютів, які заселяли Кент; західно-саксонський, яким говорили в південному регіоні Темзи; мерсійський, поширений від Темзи до Хамберу, та нортумбрійський, (північ р. Хамбер). Ці діалекти збереглися в нечисленних писемних пам'ятках та поетичних творах, найважливішим з яких залишається героїчна поема “Беовульф”.

Перспективами подальших досліджень є аналіз співвідношення діалектів у давньоанглійській поемі “Беовульф” та можливих запозичень зі скандинавських та інших мов.

Л і т е р а т у р а :

1. *Багана Ж.* Глобальный английский язык / Ж. Багана, Е. В. Хапилина // Научные ведомости БелГУ. Сер. Гуманитарные науки. – 2016. – № 21 (242). – Вып. 31. – С. 31–35.
2. *Багана Ж.* Древнеанглийский язык: компаративный анализ морфологии диалектов / Ж. Багана, Е. Бондаренко // Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: Гуманитарные науки. – 2011. – № 6. – С. 1–9.
3. *Бондаренко Е. В.* Диахрония диалектов английского языка: экстралингвистический фон и морфологические характеристики / Е. В. Бондаренко, Г. Н. Лютова. // Научные ведомости. Серия: Гуманитарные науки. – 2014. – № 6. – С. 57–61.
4. *Бондаренко Е. В.* Системные фонолого-морфологические особенности юго-восточного (кентского) диалекта среднеанглийского языка / Е. В. Бондаренко // Вестник Череповецкого государственного университета. Серия: Филологические науки. – 2011. – № 1. – С. 57–60.
5. *Бондаренко Е. В.* Специфика морфологии уэссекского варианта “Англосаксонской хроники” за 895 год / Е. В. Бондаренко // Вестник Костромского государственного университета. Серия: Языкознание. – 2011. – № 1. – С. 83–85.
6. *Бруннер К.* История английского языка / Карл Бруннер ; под ред. и с предисл. Б. Ильиша. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 720 с.
7. *Ильиш Б.* История английского языка / Борис Александрович Ильиш. – М. : Высшая школа, 1968. – 418 с.
8. *Мейе А.* Основные особенности германской группы языков / А. Мейе. – М. : УРСС, 2003. – 168 с.
9. *Николаевская Р. Р.* Английский язык в контексте генеалогической, типологической и ареальной классификации языков / Р. Р. Николаевская // Вестник Московского государственного лингвистического университета. – 2010. – № 598. – С. 13–262.
10. *Розенталь Д. Э.* Словарь-справочник лингвистических терминов / Д. Э. Розенталь, М. А. Теленкова. – М. : Просвещение, 1976. – 105 с.
11. *Трубецкой Н. С.* Мысли об индоевропейской проблеме / Н. С. Трубецкой // Вопросы языкознания. – 1958. – № 1. – С. 44–59.

12. Фалилеев А. И. Древневаллийский язык / А. И. Фалилеев / Ин-т лингв. исслед. РАН. – СПб. : Наука, 2002. – 96 с.
13. *Algeo Jh.* The origins and development of the English language / John Algeo. – Wadsworth : Cengage learning, 2010. – 347 p.
14. *Deutschmann M.* A (very) brief history of English / Mats Deutschmann. – M. : Mid Sweden University, 2010. – 18 p.
15. *Dixon R.* The rise and fall of languages / Robert Dixon. – Cambridge : Cambridge University Press, 1997. – 169 p.
16. *Lehman F. W.* Historical Linguistics / Frederich William Lehman. – London : Routledge, 1992. – 221 p.

References:

1. *Bagana ZH.* Global'nyy angliyskiy yazyk [Global English] / ZH. Bagana, Ye. V. Khapilina // Nauchnyye vedomosti BelGU. Ser. Gumanitarnyye nauki. – 2016. – No. 21 (242). – Vyp. 31. – S. 31–35.
2. *Bagana ZH.* Drevneangliyskiy yazyk: komparativnyy analiz morfologii dialektov [Old English: a comparative analysis of the morphology of dialects] / ZH. Bagana, Ye. Bondarenko // Nauchnyye vedomosti Belgorodskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Gumanitarnyye nauki. – 2011. – № 6. – S. 1–9.
3. *Bondarenko Ye. V.* Diakhroniya dialektov angliyskogo yazyka: ekstralingvisticheskiy fon i morfologicheskiye kharakteristiki [Diachrony of English dialects: extralinguistic background and morphological characteristics] / Ye. V. Bondarenko, G. N. Lyutova. // Nauchnyye vedomosti. Seriya: Gumanitarnyye nauki. – 2014. – № 6. – S. 57–61.
4. *Bondarenko Ye. V.* Sistemnyye fonologo-morfologicheskiye osobennosti yugo-vostochnogo (kentskogo) dialekta sredneangliyskogo yazyka [Systemic phonological and morphological features of the southeastern (Kentian) Middle English dialect] / Ye. V. Bondarenko // Vestnik Cherepovetskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Filologicheskiye nauki. – 2011. – № 1. – S. 57–60.
5. *Bondarenko Ye. V.* Spetsifika morfologii uessekskogo varianta “Anglosaksonskoy khroniki” za 895 god [Specificity of the morphology of the Wessex variant of the Anglo-Saxon Chronicle for the year 895] / Ye. V. Bondarenko // Vestnik Kostromskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: YAzykoznaniiye. – 2011. – № 1. – S. 83–85.
6. *Brunner K.* Istoriya angliyskogo yazyka [History of the English language] / Karl Brunner ; pod red. i s predisl. B. Il'isha. – M. : Yeditorial URSS, 2003. – 720 s.
7. *Il'ish B.* Istoriya angliyskogo yazyka [History of the English language] / Boris Aleksandrovich Il'ish. – M. : Vysshaya shkola, 1968. – 418 s.
8. *Meyye A.* Osnovnyye osobennosti germanskoy gruppy yazykov [The main features of the Germanic group of languages] / A. Meyye. – M. : URSS, 2003. – 168 s.
9. *Nikolayevskaya R. R.* Angliyskiy yazyk v kontekste genealogicheskoy, tipologicheskoy i areal'noy klassifikatsii yazykov [English in the context of the genealogical, typological and areal classification of languages] / R. R. Nikolayevskaya // Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo lingvisticheskogo universiteta. – 2010. – № 598. – S. 13–262.
10. *Rozental' D. E.* Slovar'-spravochnik lingvisticheskikh terminov [Dictionary-reference of linguistic terms] / D. E. Rozental', M. A. Telenkova. – M. : Prosveshcheniye, 1976. – 105 s.
11. *Trubetskoy N. S.* Mysli ob indoyevropeyskoy problem [Thoughts on the Indo-European problem] / N. S. Trubetskoy // Voprosy yazykoznaniiya. – 1958. – № 1. – S. 44–59.
12. *Falileyev A. I.* Drevnevalliyskiy yazyk [Ancient Welsh language] / A. I. Falileyev / In-t lingv. issled. RAN. – SPb. : Nauka, 2002. – 96 s.
13. *Algeo Jh.* The origins and development of the English language / John Algeo. – Wadsworth : Cengage learning, 2010. – 347 p.
14. *Deutschmann M.* A (very) brief history of English / Mats Deutschmann. – M. : Mid Sweden University, 2010. – 18 p.
15. *Dixon R.* The rise and fall of languages / Robert Dixon. – Cambridge : Cambridge University Press, 1997. – 169 p.
16. *Lehman F. W.* Historical Linguistics / Frederich William Lehman. – London : Routledge, 1992. – 221 p.

Карлова В. А. Диалектный состав древнеанглийского языка и его реликты в письменных памятниках и поэтических произведениях.

В статье рассматривается диалектный состав древнеанглийского языка, который был образован из говоров германских племен, живших в IV–V вв. н.э. Существовало четыре основных

диалекта в англо-саксонской Англии: кентский – язык ютов, которые заселяли Кент; западно-саксонский, на котором говорили в южном регионе Темзы; мерсийский, распространенный от Темзы до Хамбера, и нортумбрийский (север р. Хамбер). Эти диалекты сохранились в немногочисленных письменных памятниках и поэтических произведениях, важнейшим из которых остается героическая поэма "Беовульф".

Ключевые слова: древнеанглийский язык, кентский, западно-саксонский, мерсийский, нортумбрийский диалекты, поэма "Беовульф".

Karlova V. A. Dialectal Composition of the Old English Language and its Relics in Written Monuments and Poetic Works.

The dialect composition of the Old English language, which was formed from the dialects of Germanic tribes living in the IV–V centuries AD, has been considered in the article. There were four main dialects in Anglo-Saxon England: Kent is the language of the Jutes, which inhabited Kent; Western Saxon, spoken in the southern region of the Thames; Mercian, distributed from the Thames to the Humber, and the Northumbrian (north of the Humber River). These dialects are preserved in a few written monuments and poetic works, the most important of which remains the heroic poem "Beowulf".

Keywords: Old English, Kent, West Saxon, Mercian, Northumbrian dialects, poem "Beowulf".

УДК 81'374.4

Капранов Я. В.

Киевский национальный лингвистический университет

КОГНИТИВНО-СИНЕРГЕТИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ КОНСТРУИРОВАНИЯ СЛОВАРНОЙ МИКРОСТРУКТУРЫ В ЭТИМОЛОГИЧЕСКОМ СЛОВАРЕ (на материале *A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language* в 2 т.)

В статье представлен современный когнитивно-синергетический подход к разработке принципов конструирования словарной микроструктуры в этимологическом словаре (на материале *A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language* в 2 т.), среди которых: лингвоцентрический принцип лексикографирования, суть которого сводится к отражению общечеловеческих когниций при построении словарной микроструктуры; принцип антропоцентризма, который ориентирован на изучения языка как продукта человеческого сознания; принцип экспансионизма – привлечение данных с областей гуманитарных и естественных наук; принцип экспланаторности – как установка на "объяснительный момент"; синергетический потенциал, показывающий, что этимологические гипотезы и сам словарь имеют форму фрактальной модели.

Ключевые слова: принцип, словарная микроструктура, лингвоцентрический принцип, принцип антропоцентризма, экспансионизм, экспланаторность, фрактальная модель.

Современная лексикография продолжает разработку стратегий составления словарей (И. С. Кудашев, А. М. Al-Kasimi, В. Т. S. Atkins, Н. Béjoint, J. Halpern, S. I. Landau и др.), которые будут способствовать совершенствованию и универсализации (работы А. Rey, Н. Е. Wiegand, L. Zgusta и др.) как *внешней структуры* лексикографического источника, т.е. его *мега- и макроструктуры*, так и *внутренней структуры*, т.е. его *микроструктуры* [6, с.16–17]. Такая работа лексикографов основана на достижениях *лексикографической теории* (В. Г. Гак, А. С. Герд, Ю. М. Караулов, Л. В. Щерба), или *металексикографии* (М. Banko, P. Zmigrodzki), и *лексикографической практики* (I. Burkhanov, P. Sterkenburg). Несмотря на то, что процесс составления лексикографических источников является одним из первых видов филологической деятельности (Ю. Д. Апресян,